

7. Оганезов Андрій Володимирович. Реструктуризація підприємств плодоовочеконсервної промисловості в процесі трансформації економіки України: Дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Національний ун-т харчових технологій. — К., 2006. — 215 с.

8. Резнік Надія Петрівна. Інноваційний чинник підвищення ефективності молочної промисловості: дис. канд. екон. наук: 08.07.01 / НАН України; Об'єднаний ін-т економіки. — К., 2005. — 209 с.

9. *Шириков Д.* Собственные Торговые Марки (СТМ) в России. Основные тенденции развития. Компании «Nielsen Россия». — 24 сентября 2008.

10. Статистичний довідник «Україна — 2006». За ред. Осауленко О.І. — К.: Держкомстат. — 2007. — 200 с.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2007 р.

УДК 332.142.6:504.064.2:684

О. І. Олексюк, доцент
кафедри економіки підприємств,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕБЛЕВОГО РИНКУ ТА СПЕЦИФІКА ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ НА НЬОМУ

Стаття присвячена висвітленню тенденцій розвитку національного меблевого сектору, який розглядається з позицій формування єдиної бізнес-моделі створення цінності для споживача. Представлений матеріал побудований за логікою оцінки місткості ринку, тобто включає оцінку ресурсного забезпечення розвитку меблевого бізнесу в Україні, аналіз тенденцій зміни обсягів виробництва меблів в Україні, а також визначенню обсягів та структури експортно-імпортних операцій у цьому сегменті.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: меблева промисловість, виробництво меблів, експорт, імпорт, місткість ринку меблів.

Актуальність дослідження

Становлення і розвиток національної економічної системи у контексті загальносвітових тенденцій на товарних ринках та прискорення економічних процесів на всіх рівнях суспільства, призводить до необхідності прискорення адаптації вітчизняних підприємств до нових, динамічних умов ведення діяльності. Не останню роль у цьому процесі займають механізми моніторингу зовнішнього середовища господарювання, підсистеми пошуку, збору та накопичення комерційної інформації, а на цій основі розробки суб'єктами господарювання адекватних ринковим тенденціям стратегій розвитку, правильного розуміння глобальних економічних процесів. У цьому контексті, якісне та своєчасне інформаційне забезпечення управлінських рішень вітчизняних підприємств дозволяє сподіватися на формування їх внутрішніх адаптивних механізмів. Не є виключенням діяльність підприємств меблевої промисловості, які працюють здебільшого на високо конкурентних ринках, на яких потужно представлені не тільки національні виробники, але й іноземні компанії. Враховуючи також певну обмеженість платоспроможності вітчизняних покупців меблів, можливість диференціації меблевої продукції за матеріалом, за стилями та за іншими ознаками, слід вказати на необхідність ретельного вивчення вітчизняного меблевого сектору. Слід наголосити, що можливість проведення коректних статистичних аналізів нами пов'язується з можливістю встановлення низки технологічно та ринково обумовлених зв'язків меблевих підприємств та підприємств суміжних сфер бізнесу.

Постановка проблеми у загальному вигляді

Відзначимо, що проведення сьогодні галузевих аналізів, як правило, обмежується певною групою підприємств, які виділяються на основі географічної прина-

лежності, широти асортименту, частки у загальному обсязі виробництва тої чи іншої продукції. Такий підхід цілком обґрунтований у випадку реалізації цільового аналізу чи прогнозування тенденцій за заздалегідь відомими факторами. Зовсім іншою виступає ситуація неможливості виділення підприємств-лідерів у певній сфері бізнесу, як наприклад, у меблевій промисловості. Велика кількість виробників, торговців-імпортерів, регіональних дрібних підприємств не дозволяє говорити про можливість ототожнення тенденцій у меблевому секторі з результатами діяльності окремих суб'єктів господарювання. Додатково слід відзначити недостатню якість статистичного матеріалу галузевої спрямованості та складність у отриманні доступу до нього. Таким чином, нами зроблена спроба вирішити проблему прогнозування розвитку меблевого сектору на основі аналізу ланцюга створення вартості для споживача — починаючи з ресурсної основи меблевого виробництва і закінчуючи аналізом торговельних організацій. Таким чином, встановлення адекватного розуміння сучасних тенденцій розвитку меблевого бізнесу в Україні слід вважати основою для розробки успішних стратегій, раціонального планування лісових ресурсів, насичення внутрішнього ринку меблями, відповідно до потреб споживачів.

Зв'язок проблеми з науковими та практичними завданнями

Дослідження стану та динаміки розвитку національного меблевого сектору виступає основою та інформаційною базою розробки прикладних аналітичних інструментів, з урахуванням галузевої специфіки та глобальних завдань розвитку суб'єктів господарювання на вітчизняних і міжнародних ринках меблів. Відзначимо, що представлений матеріал орієнтується на фахівців з маркетингу, зовнішньоекономічної діяльності, економіки та планування діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вирішенню теоретичних та практичних проблем управлінні меблевою промисловістю та розвитком підприємств цієї сфери присвячені наукові праці ряду видатних вітчизняних і зарубіжних учених: В. Гопфенбека, Є. К. Алтухова, П. П. Дурдинця, Г. Брандля, А. І. Жабкова, Г. Остена, С. Болковської, Л. Б. Іванова, Е. Я. Оксанича, А. П. Петрова та інших.

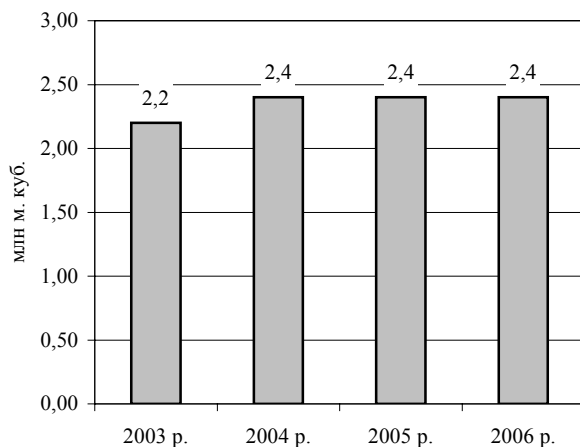
Невирішені аспекти проблеми, мета та цілі дослідження

Незважаючи на значний доробок у цій сфері залишається невирішеними ряд актуальних проблем розвитку вітчизняних меблевих підприємств у нових, сучасних умовах діяльності.

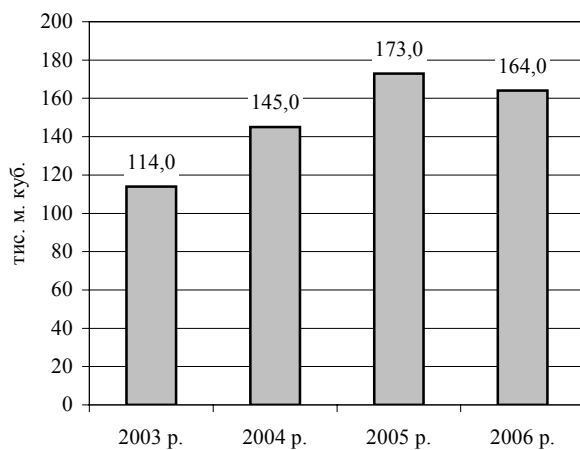
У даній роботі ми презентуємо тільки частину вказаного дослідження, яка покликана надати спеціалістам-практикам і дослідникам інформацію щодо зміни ключових аспектів меблевого бізнесу.

Основний матеріал

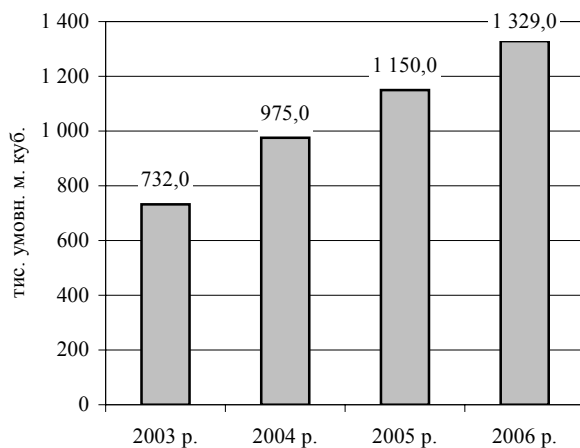
Загально визнаним фактом є теза щодо необхідності адекватного ресурсного забезпечення розвитку будь-якої сфери бізнесу, що особливо характерно для меблевої промисловості. Саме й цій галузі економіки якість кінцевої продукції, її безпечність, надійність чи естетичність безпосередньо залежить від складових матеріалів, фурнітури та комплектуючих. На основі інформації діаграм рис. 1 доцільно підкреслити стабільність чи деяке зростання виробництва всіх основних видів матеріалів для меблевої промисловості України. На основі виявлених макроекономічних тенденцій змін у національній економічній системі, вважаємо за потрібне перейти до дослідження конкретної сфери бізнесу, а саме меблевої промисловості України. Розпочинаючи цю частину нашої роботи слід дотримуватися логіки попередніх частин, що передбачає встановлення зв'язків між різними фазами бізнес-процесу створення цінності для споживача. Іншими словами, вважаємо за необхідне розпочати з представлення обсягів і динаміки зміни виробництва основних матеріалів для меблевої промисловості (рис. 1).

Деревина, уздовж розпиляна чи розколота, завтовшки більше 6 мм

Фанера клеєна

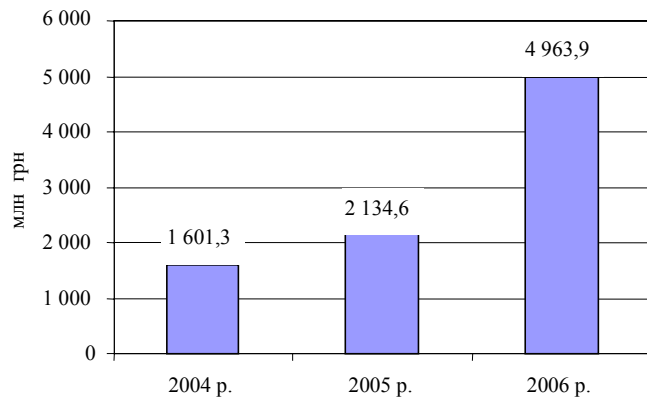
Плити деревостружжкові необроблені

Рис. 1. Виробництво лісопромислової продукції

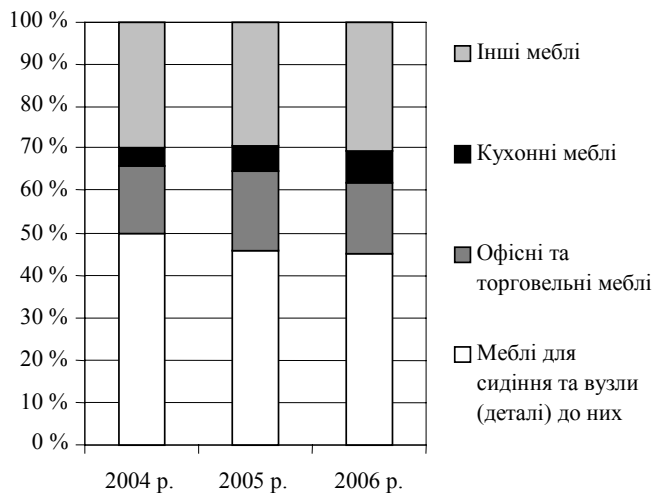
Відповідно до структури використання матеріалів для виробництва меблевої продукції українськими підприємствами, основна частка приходить саме на дерев'яні меблі. Інтенсивність розширення пропозиції саме сегменту дерев'яних меблів ґрунтується на швидкому зростанні обсягів виготовлення дерев'яних плит (ДСП, ДВП, МДФ, ОСБ). Рівень розвитку технологій традиційних виробників де-

рев'яних плит не дозволяє їм виготовляти більшість вказаних різновидів з прийнятним рівнем якості. Як наслідок, на вітчизняному ринку реалізуються тільки ДСП і ДВП плити вітчизняного виробництва, більшість інших категорій або ж імпортується, або ж виготовляються дрібними виробниками за ліцензіями іноземних підприємств на території України. Відзначимо, що сьогодні на Україні відсутнє виробництво високоякісних покриттів для дерев'яних плит. Середньорічний темп зростання виробництва ДСП становить 22,2 % за 2003—2006 рр., що значно перевищує темпи зміни інших груп матеріалів.

Представивши загальні оцінки матеріальної бази розвитку меблевої промисловості в Україні, слід представити та проаналізувати загальні обсяги виробництва меблевої продукції та її структуру за 2004—2006 рр. (рис. 2).

Загальний обсяг виробництва меблів

Видова структура виробництва меблів

Рис. 2. Загальні обсяги та видова структура виробництва меблів в Україні

Представлена на рисунку інформація дозволяє однозначно засвідчити швидкий розвиток національної меблевої промисловості, середньорічний темп зростання сукупного обсягу виробництва меблевої продукції за 2004-2006 рр. становить 66,3 %. Така динаміка дозволяє говорити про фазу інтенсивного зростання та початкове формування національного меблевого ринку. Загальне зростання виробництва меблів має під собою збільшення виробництва в окремих товарних групах. Найбільш динамічно зростаючим сегментом за аналізований період слід визнати сегмент кухонних меблів (середньорічний темп за 2004—2006 рр. становить 147,7 %), сегмент

офісних та торговельних меблів (середньорічний темп 90,7 %), хоча слід відзначити і значні зміни за іншими продуктовими групами. Незважаючи на начебто ріст усіх товарних груп, структура виробництва продукції меблевої продукції змінюється у напрямку збільшення частки кухонних меблів (з 4,5 % до 7,5 % за аналізований період). Частка офісних і торговельних меблів у загальній структурі виробництва меблевої промисловості зростає несуттєво (з 16,0 % до 17,3 % за 2004—2006 рр.). За цей же період часу спостерігалось скорочення частки меблів для сидіння та деталей до них (з 49,9 % до 44,8 %), що нами пов'язується з певною затовареністю даного сегменту ринку та перехід покупців до споживання вказаної продукції у складі цілісних рішень щодо умеблювання приміщень. Найбільшою у абсолютному вимірі групою продукції станом на 2006 рік являються меблі для сидіння, причому основне зростання припадає на 2006—2005 рр. (темп 138,7 % у той час як за 2004—2005 рр. аналогічний показник становить 23,0 %). Різке зростання саме протягом 2005—2006 рр. зафіксоване за всіма товарними групами, що свідчить про незадоволений попит на внутрішньому ринку і можливо перспективи поставок на ринки інших держав. Спробуємо деталізувати та пояснити виявлені загальні тенденції на базі дослідження окремих товарних сегментів меблевого бізнесу.

Перед продовженням нашого аналізу, вважаємо за необхідне представити динаміку зміни середніх цін у розрізі окремих товарних груп. Така необхідність обумовлена наявністю незадоволеного попиту меблевого ринку та спробою уникнення цінових викривлень статистичної інформації (рис. 3).

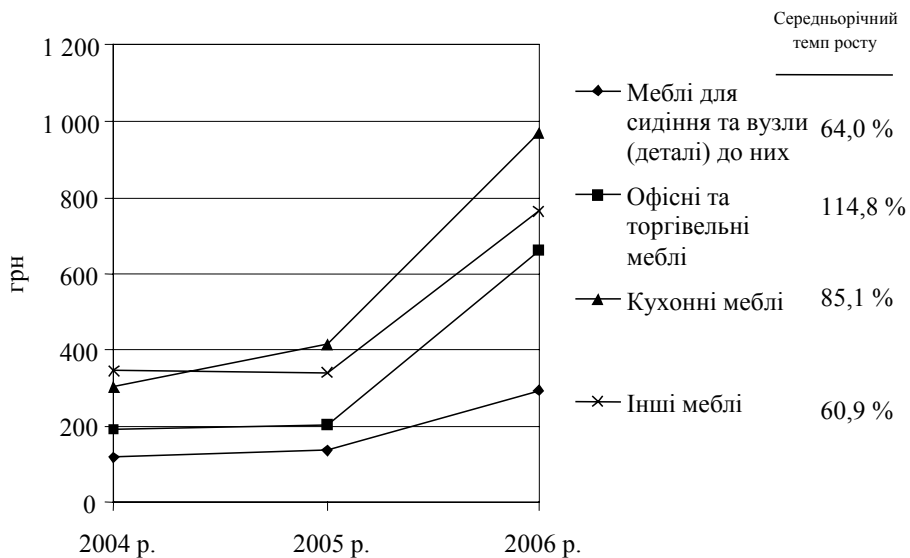

Рис. 3. Зміни цін виробників за окремими товарними сегментами

Виходячи з представленої на діаграмі інформації слід відзначити, що на меблевому ринку відбувається постійне та стабільне зростання цін за усіма товарними групами. З одного боку, це як відзначалося раніше, звичайна ринкова ситуація за умови незадоволення попиту споживачів, а з іншого відображення об'єктивних тенденцій подорожчання меблів через підвищення стандартів якості, зростання вартості матеріалів, подорожчання логістичних операцій в межах України. Враховуючи представлені вище узагальнення щодо зміни виробництва тих чи інших груп меблів за 2004-2006 рр., вкажемо також, що найбільш динамічний сегмент кухонних меблів має також один з найвищих темпів зростання цін (85,1 %), хоча його випереджають меблі офісного типу та меблі для торгівлі (114,8 %).

Слід розпочати подальший аналіз з найбільшого у вартісному вимірі сегменту — стільців, крісел, канап та іншої меблевої продукції для сидіння. Структура виробництва продукції цієї групи неоднорідна і змінюється протягом аналізованого пері-

оду (рис. 4). В основному вказаний сегмент прийнято розбивати на основі матеріалу, з якого виготовлені основні деталі виробу, а також за функціональними можливостями виробу. Ще раз нагадаємо, що продукція цієї групи, як правило, включається також до інших товарних груп (як частина наборів, гарнітурів тощо).

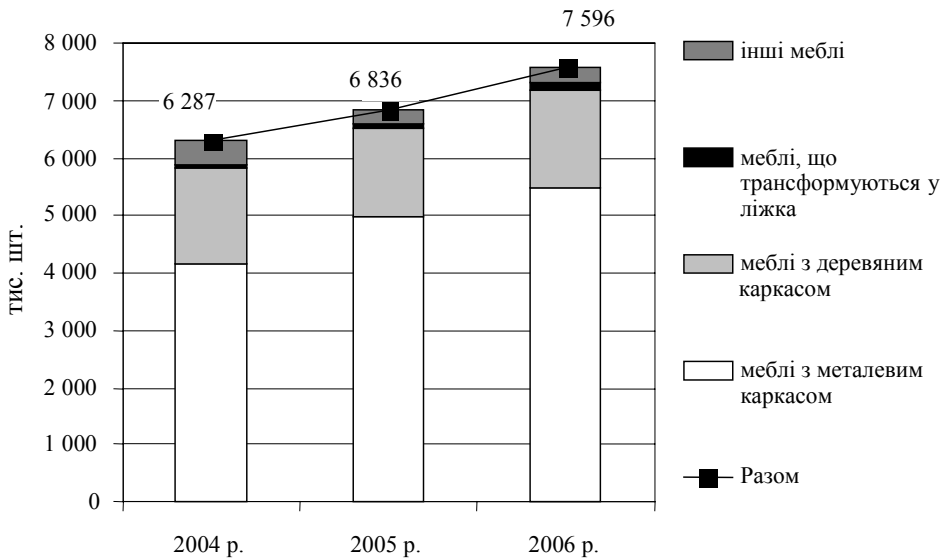

Рис. 4. Меблі для сидіння та вузли (деталі) до них

На базі діаграми, можна вказати на стабільну тенденцію зростання кількості виготовлених стільців та іншої аналогічної продукції в Україні, середньорічний темп становить 9,9 %. При цьому основне зростання досягнуто за рахунок збільшення частки меблевої продукції з металевим каркасом.

Використання саме металевих профілів для виготовлення меблів, що перебувають під навантаженням чи в русі цілком виправдано з позицій довговічності та екологічної безпечності металевого профілю, труб малого діаметру. Крім того, існуючі технології нанесення покриття на металеві конструкції дозволили створити широкий ряд кольорових металевих комплектуючих для меблів. Середньорічний темп збільшення обсягів виробництва меблів на основі металевих конструкцій за 2004—2006 рр. становить 14,9 %, а їх частка змінилась з 66,2 % до 72,2 % протягом того ж періоду.

Другим за обсягом випуску товарним сегментом меблевого бізнесу вистає група кухонних меблів, яка порівняно з іншими має певну специфіку. Такого роду особливості можна звести до наступного:

- підвищені вимоги до надійності, термостійкості та вологостійкості матеріалів;
- необхідність поєднання з побутовими приладами різного роду, вимоги до габаритних розмірів;
- дизайнерські та конструкційні рішення;
- комплектність покупки (споживається в основному закінчені набори кухонних меблів).

Все це призводить до того, що з матеріалів вітчизняного виробництва в Україні виготовляють тільки дешеві зразки кухонних меблів, а у більш дорогих сегментах такої продукції використовується, як правило, імпортна МДФ-плита та зарубіжна фурнітура. Хоча слід відзначити, що динаміка розвитку сегменту кухонної меблевої продукції стимулює найбільших імпортерів освоювати ліцензійні технології виробництва матеріалів в Україні. Загальні обсяги виробництва кухонних меблів та їх структура представлена на рис. 5.

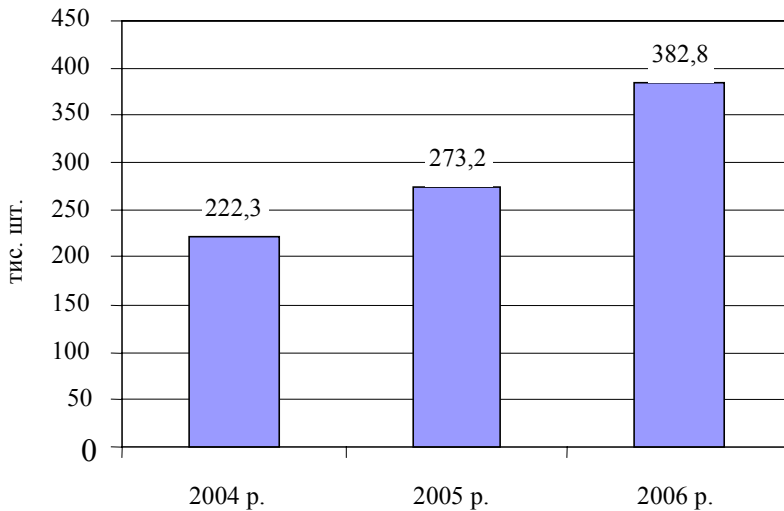

Рис. 5. Обсяги виробництва кухонних меблів в Україні

Фактично представлена на рисунку діаграма ілюструє раніше виявлену нами тенденцію швидкого зростання сегменту, динаміка якої співпадає зі змінами вартісних обсягів виробництва, з урахуванням поправок на ціну. Так чи інакше слід говорити про якісний розвиток цього сегменту ринку. Якщо раніше нами констатовалося присутність на ринку в основному корпусних меблів, то сьогодні споживачі все частіше віддають перевагу меблям на замовлення з вбудованою побутовою технікою. Така ситуація спонукає операторів ринку до укладання ліцензійних угод не тільки з постачальниками основних матеріалів, але й з найбільшими операторами ринку побутової техніки, що призводить до виникнення залежного попиту на ряд товарів для кухонь.

Одним з найбільш суперечливих продуктових сегментів вітчизняного меблевого бізнесу являється група офісних і торговельних меблів. Обсяги виробництва цієї меблевої продукції представлені на рис. 6.

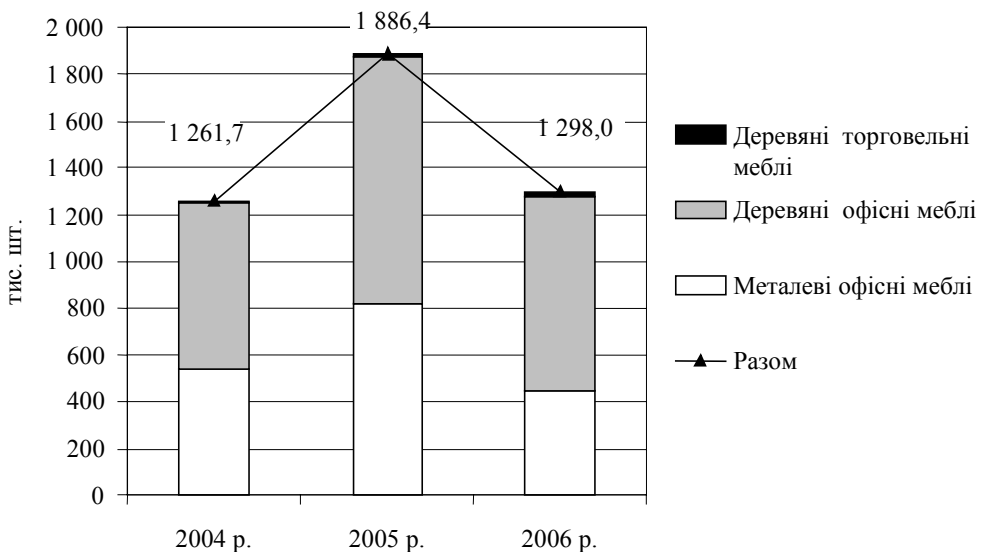

Рис. 6. Офісні та торговельні меблі

З наведеної діаграми чітко видно, що пік виробництва меблів цього типу припадає на 2005 рік (у вартісному виразі), а вже у 2006 р. спостерігається спад. Слід також відзначити, що у структурі виробництва продукції цієї товарної групи переважають дерев'яні меблі, хоча з позицій якості експлуатаційних характеристик, використання металу слід вважати більш перспективним.

Сегмент дерев'яних торговельних меблів незначний на вітчизняному ринку. В основному попит на такі товари задовольняється продукцією імпортного виробництва, яка завозиться не тільки за кодами ТМБЕД меблевої продукції.

Окрему товарну групу з визначеними сферами використання формують пластикові та металеві меблі (рис. 7). Відзначимо, що нами на рисунку обліковані тільки меблева продукція, що має спеціальне призначення (медичні меблі, меблі для ресторанів тощо), усі інші меблі на металевій основі входять до інших товарних груп.

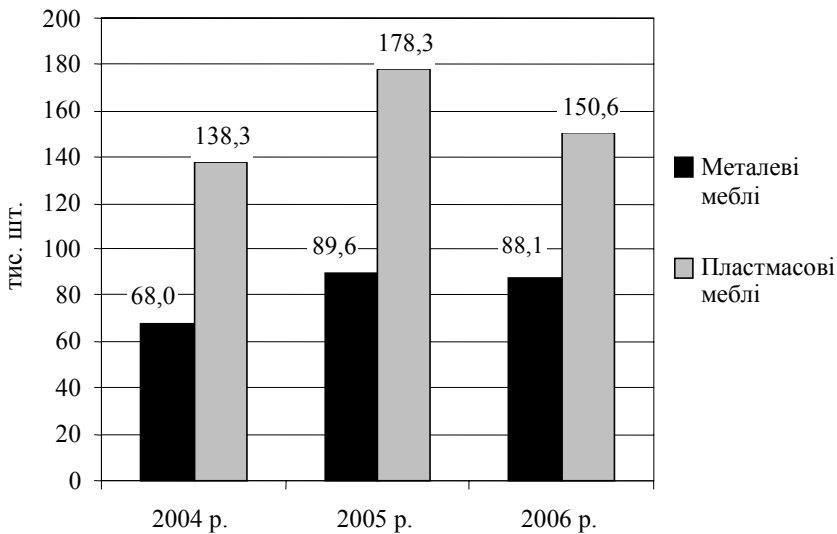

Рис. 7. Обсяги виробництва металевих і пластмасових меблів

Представлена діаграма дозволяє засвідчити, що максимальне виробництво пластикових меблів було досягнуто у 2005 році, а вже в 2006 р. спостерігався спад в 15,6 %. Меблі з металу протягом 2004—2006 рр. виявили тенденцію до стабілізації, хоча середньорічний темп росту становить 15,0 %. Стабільність же обсягів виготовлення металевих меблів нами пояснюється специфікою їх використання, що передбачає з одного боку довговічність такої продукції, стабільністю попиту, а з іншого прихильність споживачів до одних моделей меблів (чи окремих брендів).

Потужна виробнича база, доступність місцевих ресурсів і порівняно невисока вартість української меблевої продукції, дозволяє вітчизняним виробникам постачати її на експорт. Фактично мову слід вести про представлення на зовнішніх ринках тільки трьох типів меблевої продукції: стільців і меблів для сидіння, матраців та їх основ, комплектуючих для меблів різного типу (рис. 8):

Середньорічний темп зростання експортних поставок меблевої продукції усіх видів з України в 2004—2006 рр. становив 32,3 %, при чому найбільш нестабільним був сегментом спеціальних і медичних меблів (фактично металевих згідно нашої попередньої розбивки). Стабільна тенденція до зростання за аналізований період виявлена у таких групах як меблі для сидіння (темп 29,8 %, що дещо менше загальної динаміки), а також частини та комплектуючі для виробництва меблів (темп 39,0 %).

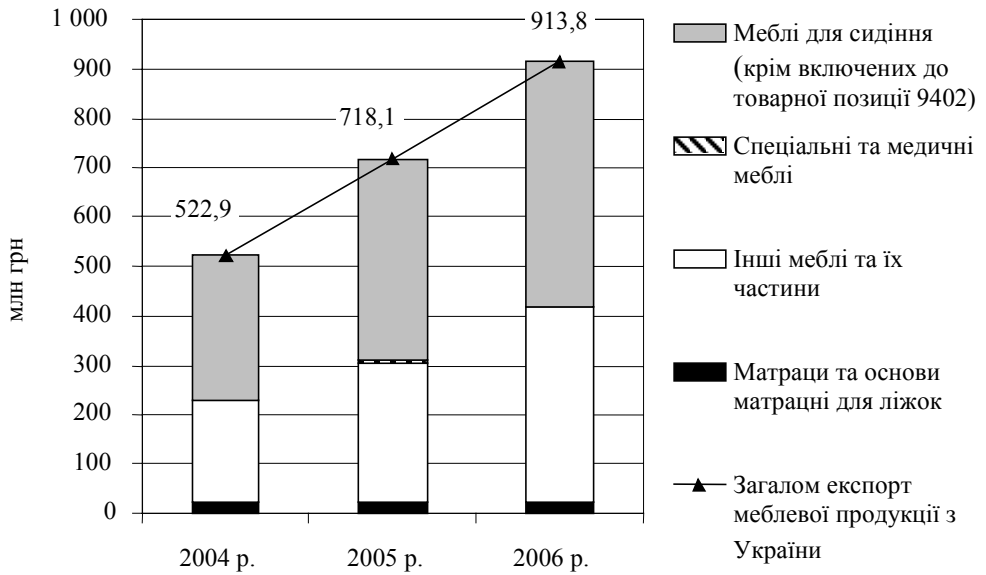

Рис. 8. Динаміка експорту основних груп меблевої продукції з України у 2004—2006 рр.

З метою визначення територіальних меж експортних ринків вітчизняних підприємств слід представити географію поставок меблевої продукції (рис. 9).

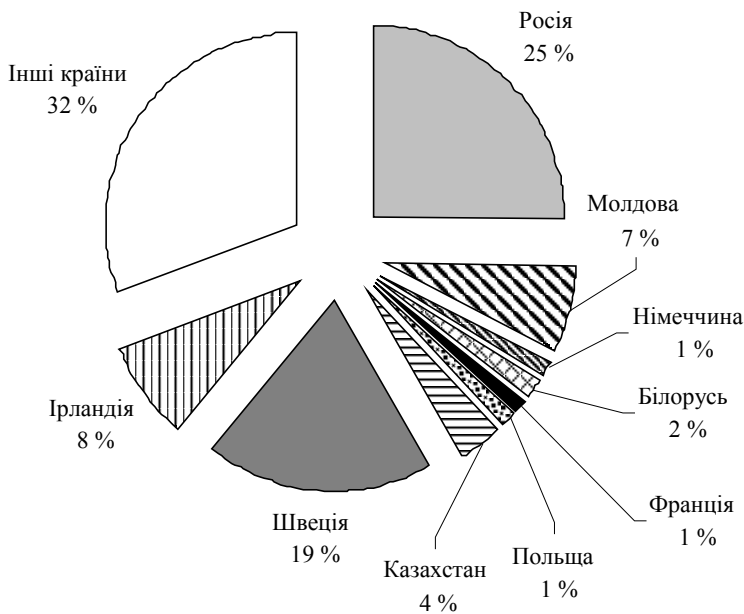

Рис. 9. Географія експорту побутових меблів з України у 2004—2006 рр.

Отже, в середньому у 2004—2006 рр. близько чверті експортних поставок українських меблевих підприємств приходилося на Росію, як найближчу країну-сусідку та один найбільш містких регіональних ринків. Далі за обсягами експортних поставок країни-імпортери української меблевої продукції розмістилися у такій послідовності: Швеція (19 %), Ірландія (8 %), Білорусія (7 %), Казахстан (4 %) та інше. Таким чином, з метою управління експортною діяльністю національних

виробників меблів різного типу слід виділяти ринки країн-сусідів і територіально віддалені ринки. Тип продукції (технологічно закінчення меблева продукція постається в основному на найближчі ринки, а комплектуючі та напівфабрикати — на віддалені експортні ринки), логістика зовнішньоекономічних операцій, основні покупки тощо суттєво відрізняються між собою у розрізі вказаних двох типів ринків.

Продовжимо наші дослідження аналізом обсягів і структури імпорتنих операцій в Україну, що на окремих сегментах є основними при формуванні пропозиції товарів. Загальна динаміка імпорту меблевої продукції в Україну представлена на рис. 10:

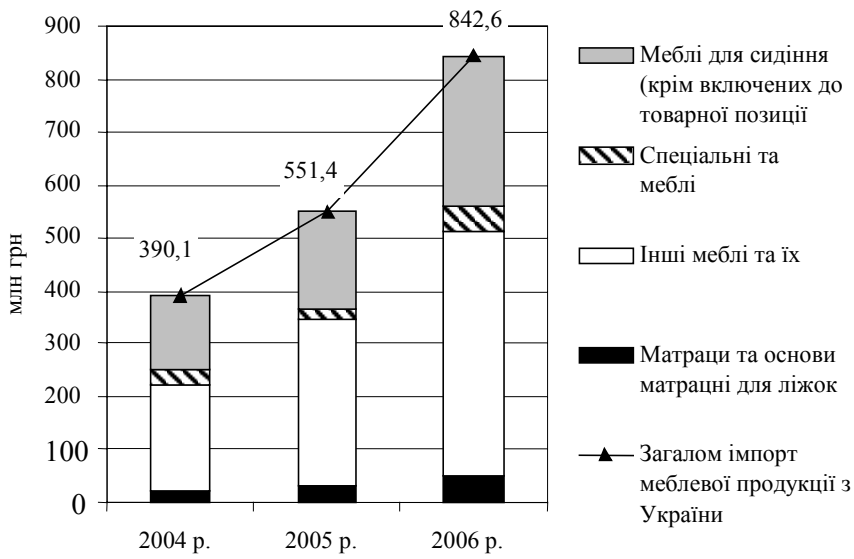

Рис. 10. Динаміка імпорту основних груп меблевої продукції в Україну у 2004—2006 рр.

Діаграма дозволяє зробити висновок щодо швидкого зростання імпортованих товарів меблевого профілю, що характерно для швидко зростаючого ринку та певного відставання пропозиції національних операторів. Середньорічний темп за 2004—2006 рр. зростання обсягів імпорту меблів та їх частин в Україну у вартісному виразі визначений нами на рівні 47,1 %. Іншими словами, щороку на половину зростають обсяги імпортованих меблів чи їх складових частин. Стійка тенденція до зростання проявляється і в усіх товарних групах імпорту, але найшвидшими темпами зростали поставки матраців та матрацних основ (темп 52,2 %), частини меблів (51,6 %). Дещо відстають поставки стільців і меблів для сидіння (43,5 %), а операції в групі спеціальних меблів характеризуються високою нестабільністю при достатньо високих середньорічних темпах за 2004—2006 рр. у 55,5 %.

Основними країнами постачальниками меблів на територію України виступають як найближчі сусіди, так і територіально віддалені держави (рис. 11).

На основі аналізу діаграми слід відзначити, що близько половини (46,0 %) імпорту меблів в Україну забезпечують чотири держави — США, Польща, Росія і Німеччина. Частка усіх інших країн є незначною і коливається у межах 1—5 %, а подекуди й менше 1 %. З територіально віддалених країн і регіонів світу в Україну імпортуються унікальні за матеріалом виконання меблі, спеціальні меблі чи елітні товари, вартість яких дозволяє покривати витрати на доставку. Відзначимо, що обсяг імпортованих в Україну італійських меблів (як європейського лідера) не перевищує 3 % станом на 2006 р., що пояснюється їх достатньо високою вартістю та постачанням на наш ринок не оригінальної, а ліцензованої продукції італійських меблевих компаній.

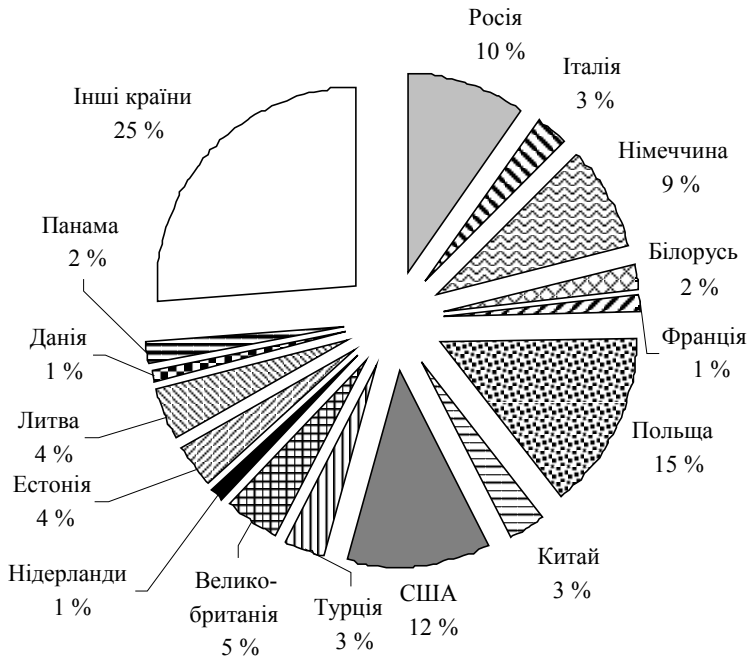

Рис. 11. Географія імпорту побутових меблів в Україну у 2004—2006 рр.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Проведений аналіз структури експортованої меблевої продукції дозволяє виділити найбільш конкурентоспроможні різновиди меблевої продукції на експортних ринках інших держав:

- у товарній групі меблів для сидіння найбільшим попитом на зовнішніх ринках користується не готова продукція (середньорічний темп за 2004—2006 рр. становить 46,8 %), а окремі запчастини та комплектуючі, що частіше за все виготовляють на замовлення іноземних виробників; можливо, що зарубіжні виробники розміщуючи частину замовлень на комплектуючі в Україні, потім самі ж ввозять назад готову меблеву продукцію; відзначимо, що вітчизняні виробники такої продукції, як правило, працюють за ліцензіями, технологіями та на обладнанні іноземних компаній;

- більшість інших груп товарів у сегменті меблів для сидіння мають приблизно однакову динаміку зростання, яка коливається у межах від 26,4 % до 28,5 %;

- у групі побутових меблів (до якої згідно діючої митної практики також включені торговельні та інші меблі), також спостерігається стійка тенденція до зростання (середньорічний темп за 2004—2006 рр. сягнув 39 %);

- у структурі експорту спеціальних меблів повністю домінує продукція для медичних установ (як правило, металеві меблі спеціального призначення), динаміка зміни яких характеризується нестабільністю і свідчить про нестабільність поставок цієї групи товарів закордон;

- аналізуючи динаміку експортних поставок матрацної продукції, слід вказати на значні зміни у структурі, тобто перехід від поставок напівфабрикатів для виробництва матраців, до поступового зростання поставок різних типів готової продукції; наприклад з 2006 р. почалися поставки матраців з пластичних матеріалів з покриттям або без нього.

Аналіз імпортованих поставок меблевої продукції в Україну дозволяє засвідчити:

- найбільш динамічно у товарній групі меблів для сидіння змінюються обсяги імпортованих запчастин і комплектуючих (середньорічний темп за 2004—2006 рр. становить 81,0 %), що з одного боку обумовлено неспроможністю вітчизняних ви-

робників цих комплектуючих забезпечити попит промислових споживачів у якісних деталях, а з іншого свідчить про використання схеми заниження митної вартості товарів на основі їх завезення на територію України у розібраному вигляді;

— високу швидкість зростання також зафіксовано у сегменті меблів для сидіння на коліщатах, з металевим каркасом та м'яким покриттям (середньорічний темп становить 53,6 % і 67,8 % відповідно), що слід пояснити відносною технічною складністю виробництва таких меблів, необхідністю використання надійних гідравлічних чи інших механізмів тощо, які просто не виробляються на території України;

— аналіз динаміки імпорту окремих підгруп товарів у сегменті побутових та інших меблів, дозволяє виділити дві найбільш зростаючі з них — металеві шафи (середньорічний темп 190,5 %) пластмасові меблі (середньорічний темп 143,9 %);

— у цій же товарній групі значний темп зростання протягом 2004—2006 рр. виявлено у підгрупі дерев'яних торговельних меблів (середньорічний темп 98,2 %) та меблів з унікальних матеріалів (бамбуку, ротангу, лози тощо) (середньорічний темп 84,6 %);

— хоча загальний темп зростання імпорту меблів спеціального призначення за 2004—2006 рр. становить 55,5 %, у його структурі основну частку займають медичні меблі, хоча їх поставки мають крайню нестабільність (середньорічний темп 102,7 %);

— у групі матрацної продукції протягом 2004—2006 рр. також зафіксована стійка тенденція до зростання, при сильних деформаціях загальної структури; найбільш динамічною підгрупою у цьому сегменті імпорту являються матраци з пластичних матеріалів з покриттям або без нього (середньорічний темп 1168,2 %), а також матраци з металевими пружинами (середньорічний темп 173,2 %).

Література

1. Башнянин Г. І. Ринкові економічні системи: проблеми становлення функціональної структуризації і типологізації / Г. І. Башнянин, І. М. Копич, М. П. Слюсаренко. — Л.: Ліка, 2001. — 212 с.
2. Васильев П. В. Экономика использования и воспроизводства лесных ресурсов. — М.: АН СССР, 1963. — 483 с.
3. Воспроизводство лесных ресурсов: эколого-экономические проблемы / Я. В. Коваль, Е. В. Мишенин, А. М. Царенко, О. А. Литвиненко, И. Я. Антоненко. — К.: СОПС Украины НАН Украины, 2002. — 314 с.
4. Государственное управление лесным хозяйством: Учебное пособие / А. П. Петров, Б. М. Мамаев, В. К. Тепляков, Е. А. Щетинский. — М.: ВНИИУресурс, 1997. — 304 с.
5. Коваль Я. В., Антоненко І. Я. Відносини власності в контексті реструктуризації лісового сектора економіки // Економіка України. — 2001. — № 6. — С. 63—67.
6. Фаснахт Р. Стратегическое пространство для альтернатив маркетинговых решений // Проблемы теории и практики управления. — 1998. — № 5. — С. 87—90.

Стаття надійшла до редакції 28.12.2007 р.